

O modelu in kamnu

Živ model je za študij oblike v kiparstvu izjemnega pomena, saj se ob njegovem gibanju pokaže njegova notranja zgradba volumna. Že klasične šole klesanja so uporabljale mavčne modele človeške figure ali njenih delov – glave, torza, rok ali nog oziroma tega, kar so potrebovali, da bi kasneje sestavili celoto – , ki so bili narejeni po živih modelih. Še danes so taki mavčni modeli uporabni za študij večine kopiranja proporcev oziroma njihovih idealov pri postavitvi volumna, čeprav jim je dolgoletna uporaba zabrisala detajle in dajejo le še medel videz antične kvalitete.

Kako pa si lahko izberemo »živ« model pri klesanju kamna?

V delavnicah klesanja v kamnolomu smo se – zaradi mojih dobrih izkušenj pri učenju modeliranja v glini – lotili upodabljanja malih naravnih modelov: semen rastlin in lupin školjk ter polžev. Že modeliranje v glini je imelo namen, da bi udeleženci s povečavo teh naravnih oblik poglobljeno opazovali in prepoznavali njihovo arhitekturno zgradbo in jih primerjali s sorodnimi oblikami. Tako se pokaže, da arašid ni enak drugemu arašidu, a vendar imata oba skupno značilnost, da se lega in velikost njunega semena vidi v zgradbi njune lupine. Tudi oba zaključka oblike arašida imata sorodne značilnosti, a sta vedno drugačna.

Vendar samo opazovanje ni dovolj. Študij modela zahteva razumevanje, kako se je ta v naravi izoblikoval, kakšna je logika njegove gradnje, saj le s spoznanjem tektonike oblike postane njegova ponovitev v kamnu študijski izziv in ne le mehanično kopiranje površine.

Večkratna povečava majhnega modela se je že pri modeliranju v glini pokazala kot dobra metoda, saj potencirano, tj. večkratno povečano, pokaže napake pri gradnji volumna. Korektura pa zahteva odmik, odstop od velikega izdelka in pogled nanj od daleč. Šele takrat lahko obliko, ki jo več desetkrat povečano gradimo v glini, in mali model primerjamo. Napake na izdelku so zaradi povečave vidne tudi manj večjemu opazovalcu, zato omogočajo hitrejšo korekturo. Prav ideja, da zasnujem modeliranje v glini na »povečavi naravnih oblik«, ima odličen rezultat pri izobraževanju udeležencev delavnic. S tem smo se oddaljili od kopiranja antičnega modela in se ozrli k sami naravi. Za spoznavanje arhitekture gradnje volumna si modele izbiramo med lupinami in jedri rastlinskih plodov oziroma semen ter med lupinami školjk in polžev.

Bogastvo oblik semen in njihova zgradba sta skoraj »prosojni«, kot uči klasična šola, ko se skozi kožo telesa vidijo kosti in mišice človeka. Modeli semen so nedvomno bolj priročni, dosegljivi in zamenljivi kot marsikateri drugi modeli, na njihovi lupini pa se jasno vidi, kaj skrivajo v svojem jedru. Za klesanje v kamen pa imajo še eno dobro lastnost: njihova zgradba je konstrukcijsko zelo dovršena, saj lupine semen varujejo jedra pred poškodbami. Semena so zgrajena tudi tako, da omogočajo uspešno osnovno klesanje brez skrbi pred nenadno poškodbo kamna zaradi nevesne roke.

Za začetnike je prav oreh oz. orehova lupina najprimernejši model, pri klesanju pa lahko postane še večji izziv, če ga oblikujemo samo s špico. Prav špica je najenostavnejše orodje za odbijanje materiala, a zahteva že veliko spretnosti in občutka za kamen.

Klesanje je zelo stara tehnologija obdelave volumna. Zahteva dobro poznavanje forme modela in kljub uporabi sodobnih strojev kar nekaj klasične kiparske tehnologije. Orodja puščajo v kamnu najrazličnejše sledi in pri odbijanju materiala gradijo obliko/formo. Že izbira kamna primernih dimenzij za izbrani model zahteva dobro prostorsko predstavo. Model postane nekakšen zemljevid prostora, kamor pogledamo vsakokrat, kadar smo na razpotju, saj vsaka naslednja stopnja pri obdelavi forme zahteva novo odločitev. Vsako napako pa lahko popravimo samo z novim odzemanjem in posledično z zmanjševanjem oblike.

Najlepše je, če v izbrani kamen malo posegamo. Najbolje je, da povečano obliko modela umestimo v obliko kamna tako, da njegov volumen maksimalno uporabimo. Tako res »vidimo«, kar se v kamnu »skriva«.

Skale, med katerimi izbiramo v kamnolomu Lesno Brdo, so najrazličnejših oblik, zato je odločitev za pravo skalo za izbrani model kar težko delo. Izbrano skalo je potrebno dobro pregledati in potolči, da z zvokom pove, kako enovita je. Če zvok pove, da je počena, da ima žilo, ki bo povzročila razlom, jo je bolje pustiti, najsibo kamen še tako lepe barve in primerne oblike. Kamen lahko počni prav pri koncu klesanja in takrat je škoda res velika. Bolj ko kamen silovito tolčeš, bolj je notranje pretresen, zato ga je potrebno nežno luščiti. Grobi posegi se radi maščujejo.

Občutek za kamen se pridobi samo z delom in z napakami. Rezalke nam pomagajo, da kamen stopenjsko luščimo in z rezi sledimo obliki. Ko pa vzamemo v roke štoker oziroma kladivo z zobmi, obliko enostavno napnemo in zdrobimo vse neravnine. Prav štokana oblika kamnu daje videz čvrste ročne obdelave.

Kamen iz Lesnega Brda je zelo zahteven za obdelavo, saj ima školjkast lom ter veliko žil. Ko smo se pred dvajsetimi leti odločali, kam bi šli klesat kamen, smo najprej izbrali Kuclerjev kamnolom, ker je blizu Ljubljane in ker ni delujoč. Tudi njegov črni apnenec ima svoj posebni čar. A delo v delavnicah je postalo z leti prezahtevno, zato smo se odločili za selitev v delujoči Mineralov kamnolom s primerno infrastrukturo in prijaznimi delavci. Na začetku so udeleženci delavnic delali od jutra do večera, kar danes ni več mogoče, a so izdelki danes zaradi dostopnosti električnega orodja prav tako dodelani, le druženja je manj, saj vsak želi dokončati svoje delo v predvidenem času.

Delavnica klesanja v kamen pod okriljem JSKD je bila prva pri nas in je še danes odprta za vsakogar. Preseneča in veseli me, da se za delavnice odločajo tudi številne ženske in predvsem številni mladi ustvarjalci. Mnogi kasneje klešejo doma in se delavnic ne udeležujejo več, nekateri pa vsako leto izkoristijo prostor in čas, da naredijo novo kamnito formo. Njihove zahteve pri obdelavi kamna so vedno večje, zato si v kamnolomu naročijo tudi druge vrste kamna, ki so za obdelavo bolj primerne.

mag. Alenka Vidrgar, akad. kiparka

Javni sklad RS za kulturne dejavnosti

KIPARSKE DELAVNICE KAMEN

1997 do 2016

Mentorica

akademska kiparka

mag. Alenka VIDRGAR

Tatjana Bolčič
Jernej Dolničar
Luka Fabjan
Darja Fabjančič

Helena Jeklič
David Klobčar
Suzana Knapič
Helena Koncilja

Andrej Kos
Lili Kovačič
Milena Mošič
Tomaž Pavčič

Miljanka Simšič
Franc Solina
Maruška Škedelj
Tadej Urh

Peter Veselinovič
Milan Vrečar
Jožef Zajec
Ljubica Zgonec Zorko

Razstava bo na ogled:

**v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani, Ižanska cesta 15,
od 18. maja do 11. junija 2017, vsak dan med 7. in 19. uro,**

**v Cankarjevem domu Vrhnika, Tržaška cesta 25,
od 21. do 30. junija in od 1. do 17. septembra 2017,**

od ponedeljka do petka od 10. do 13. ure, ob nedeljah od 10. do 12. ure
in ob drugih prireditvah v Cankarjevem domu.

Razstava je del Tedna ljubiteljske kulture, med 12. in 21. majem 2017, vseslovenske akcije, namenjene promociji in dostopnosti ljubiteljske kulture. Letos je v središču dogajanja likovna dejavnost – njena množičnost, domiselnost in kakovost. Po Sloveniji in zamejstvu se v okviru TLK zgodi več kot 1.000 kulturnih dogodkov, vabljeni k sodelovanju: www.tlk.jskd.si.

